

Prof. zw. dr hab. Urszula Żydek-Bednarczuk
Instytut Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych
Uniwersytet Śląski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Mikrut-Majeranek pt.: *Projektowanie interakcji za pomocą nowych mediów we współczesnym teatrze tańca*
napisana pod naukową opieką prof. zw. dra hab. Tadeusza Miczki

Rozprawa doktorska mgr Magdaleny Mikrut-Majeranek pt.: *Projektowanie interakcji za pomocą nowych mediów we współczesnym teatrze tańca* jest pracą interdyscyplinarną. Osią tematyczną są słowa klucze: taniec współczesny, teatr, interakcja i nowe media. Łączy więc wiele dziedzin nauki takich jak kulturoznawstwo, medioznawstwo, komunikacja ale też badania śląskoznawcze. Tak obszerny zakres wiedzy wymaga ogromnej dyscypliny w definiowaniu pojęć i posługiwaniu się odpowiednimi terminami, tym bardziej, że wiele definicji jest niekompatybilnych, a czasem wręcz sprzecznych. Doktorantka od początku pracy bardzo jasno określiła problematykę i ustaliła cele pracy. W osobnym rozdziale definiuje terminy używane w rozprawie i stara się konsekwentnie podążać za wyznaczonym w celach pracy tokiem myślowym.

Praca jest bardzo obszerna – 425 stron zawartych w 11 rozdziałach. Z obowiązku recenzenta przywołam zagadnienia podjęte w poszczególnych częściach. Po wprowadzeniu czytelnika w zagadnienia tańca i jego popularności, Autorka przedstawiła *Rozdział teoretyczny. Wyjaśnienie pojęć*. W kolejnym rozdziale prezentuje w postaci tabel informacje związane z profesjonalnymi i amatorskimi teatrami tańca współczesnego. W rozdziale czwartym opisuje istotę Internetu, a w piątym analizuje cyfrowy rynek informacji poświęcony teatrowi współczesnemu. Kolejne części związane są z promocją, reklamą i marketingiem dotyczącym współczesnych teatrów tańca. Rozdział siódmy związany jest z tańcem, jego historią i prezentacją wybranych sylwetek tancerek i tancerzy; zaś w rozdziale ósmym Doktorantka skupiła się na śląskich tradycjach baletowych. Rozdziały: dziewiąty, dziesiąty i jedenasty dotyczą interakcji, publiczności teatralnej i działań tańca o charakterze terapeutycznym. Całość zamyka bogata bibliografia.

Analiza treści pozwala wydzielić w pracy trzy duże obszary:

- teatr i taniec współczesny,
- śląskie teatry tańca współczesnego,
- interakcja i nowe media w tej dziedzinie sztuki.

Tak obszerny zakres wymaga dyscypliny w definiowaniu pojęć. Doktorantka ma pełną świadomość rozmytych granic semantycznych, nieostrych definicji. Stara się wybrać te, które czynią wywód naukowy logiczny, sensowny i bardzo rzetelny. Przez całą rozprawę koncentruje się na trzech wybranych obszarach ale wielostronność opisu problemów podjętych w pracy czasem wymyka się spod kontroli. Są to rozdziały, które dotyczą zagadnień ogólnych, np. historii Internetu (s. 93-112), czy opis ogólny marketingu w nowych mediach (s. 141-147). W zakresie treści są przytoczeniem znanych informacji. Mają charakter sprawozdawczy i nie wnoszą nic nowego do rozprawy.

Istotą i celem pracy jest interakcja, zamieszczona w temacie dysertacji. Pojęcie to wymaga bardzo wszechstronnego zdefiniowania i opisanie z uwzględnieniem nie tylko wiedzy ogólnej, ale też specjalistycznej, związanej z teatrem i tańcem. Niestety, zaproponowane rozumienie pojęcia jest przestarzałe i ogólnikowe. Także wykorzystana literatura jest niekompletna. Zabrakło prac z zakresu interakcji, np. M. Ziółkowski – Znaczenie, interakcja, rozumienie. Studium z symbolicznego interakcjonizmu i socjologii fenomenologicznej jako wersji socjologii humanistycznej (Warszawa 1981), czy prac Ervinga Goffmana, dla którego pojęcie interakcji jest podstawowe. Wykorzystanie opracowań z Internetu czy przytoczenie definicji ze słownika jest w tym miejscu nieporozumieniem. W treści Autorka odwołuje się do interakcjonizmu George'a Herberta Mead'a, ale nie omawia koncepcji. A przecież od tego autora zaznacza się ewolucja koncepcji interakcji związanej z komunikacją i interpretowaniem znaczeń. W tym kierunku wyraźnie da się wyróżnić trzy interpretacje: w twórczości Hugh'a Duncana, Ervinga Goffmana czy nawiązujące do Husserlowskiej fenomenologii rozważania Alfreda Schutza. W wielu tych teoriach są nawiązania do teatru i sztuki. Inne są też interakcje związane z przedstawieniem, a inne wynikają z działań typu performans. W tym miejscu potrzebna jest typologia interakcji związana z tańcem współczesnym.

Przełóżając bibliografię wykorzystaną do przedstawienia interakcji, uznaję ją za niewystarczającą i niekompletną.

Kolejnym, zdefiniowanym terminem jest interaktywność. Nawiązanie do prac Ryszarda Kluszczyńskiego jest zasadne, tym bardziej, że dobrych opracowań naukowych związanych z nowymi mediami jest niewiele, ale skoncentrowanie się na wąskiej grupie autorów jest zdecydowanie niewystarczające. Należało również zestawić te dwa pojęcia: interakcja – interaktywność, tym bardziej, że w działaniach związanych z tańcem współczesnym są one

różnie stosowane.

Podjęcie się zdefiniowania pojęć jest dość ryzykowne, ponieważ zawsze trzeba przyjąć to rozumienie i interpretację, którą wykorzystujemy w dalszych częściach rozprawy. Tego jednak zabrakło w pracy. Uwagi krytyczne mam również do definiowania pojęć performans, happening czy inne rodzaje ekspresji. Zabrakło mi refleksji samej Autorki, opowiadającej się za wybranymi dla tańca współczesnego pojęciami.

Rozdział trzeci: *Profesjonalne i amatorskie teatry tańca współczesnego* jest bardzo potrzebny i zasadny. Wobec braku literatury, a nawet informacji o teatrach tańca to tabelaryczne zestawienie uzupełnia wiedzę na ten temat. Nie rozumiem jednak, dlaczego po szczegółowym i dobrze przygotowanym zestawieniu Doktorantka nie pokusiła się o interpretację tabeli. W dysertacji doktorskiej wykorzystujemy różne narzędzia interpretacji, ale one zawsze wymagają komentarza i interpretacji. Uwaga ta nie dotyczy festiwali, które zostały dobrze omówione.

Mgr Magdalena Mikrut-Majeranek jest badaczem poszukującym. Tropi występowanie interakcji i interaktywności na różnych polach. Stara się zachować obiektywność obserwatora zjawisk związanych z nowymi mediami, jak też komentatora kulturowej rzeczywistości. Pokazuje wielość interakcji w Internecie, nie zawsze zgodnych ze sobą, ale broni równocześnie świadomości badacza, zgodnie z którą wraz z ekspansją różnych, nowych nurtów i metodologii musi dokonać wyboru, tworząc w rezultacie metodologię, chociaż nie zawsze spójną i klarowną. W tym miejscu tłumaczę Doktorantkę, gdyż w rzeczywistości płynnej, hybrydycznej trudno stworzyć jednoznaczną metodologię badania nowych mediów.

W dalszej części ustosunkuję się do tych tez rozprawy, które zachęcają, skłaniają lub wręcz prowokują do polemiki. Proponuję dialog, do którego zapraszam Doktorantkę.

W rozdziale IV poświęconym rozwojowi Internetu i zmianom komunikacyjnym obszerną część poświęcono powstaniu nowego medium. Nie widzę uzasadnienia tego zabiegu. Dopiero w rozdziale V mamy *Analizę cyfrowego rynku informacji związaną z teatrami tańca współczesnego*. To ciekawe kompendium wiedzy, które jest rzetelnie przygotowane i bardzo potrzebne. Dotyczy bowiem międzynarodowych jak i polskich stron internetowych. Analiza wybranych stron poświęconych sztuce tanecznej jest poprawna. W opisie pominięto elementy, które służą interaktywności z użytkownikiem. Częściowo wykorzystano je dopiero w kolejnym rozdziale. Brakuje w tym miejscu komentarzy ludzi odwiedzających te strony. Nie do końca zgadzam się z wprowadzonym pojęciem cyberwoyeryzmu i połączenie go z kulturą transparentności.

W kolejnym rozdziale omówiono zarządzanie treścią w mediach społecznościowych oraz opisano działania marketingowe. Podjęcie tego zagadnienia jest ważne, gdyż dzisiaj

instytucje kultury bez nowych mediów nie funkcjonują. Wymaga to jednak ogromnej wiedzy dotyczącej różnego typu działań marketingowych. Informacje zawarte w tej części uważam za wystarczające, chociaż za dużo jest ogólnych informacji, a za mało opisu działań bezpośrednio związanych z tematem pracy.

Rozdział siódmy poświęcony jest historii tańca. Ma on raczej charakter sprawozdawczy, chociaż jest w tym pewien zamysł. Autorka konsekwentnie przeprowadza nas przez historię tańca, zwracając uwagę na polski balet i współczesny taniec. Dość sprawnie porusza się po obszernym materiale, dobrze sobie radzi z interpretacją różnych wątków, zarówno treściowych jak i technicznych. Zwraca również uwagę na terminy i ich wieloznaczność. Zwieńczeniem rozdziału jest prezentacja sylwetek tancerek i tancerzy najbardziej zasłużonych dla modern dance jak i teatru tańca współczesnego. Można by się zastanowić nad kryterium doboru artystów, ale szanuję tutaj wybór Doktorantki. Ciekawa jest prezentacja współczesnych, polskich artystów. W tym miejscu znacznie uzupełnia się wiedzę o tańcu współczesnym.

Osobną część poświęcono śląskim tradycjom baletowym. To cenna część pracy, a zawarte w niej materiały mają charakter dokumentu. Historia i opisy Śląskiego Teatru Tańca Bytomskiego i Teatru Tańca i Ruchu Rozbark można uznać za satysfakcjonujące. Autorka bowiem uwzględnia to, co w kolejnych przedsięwzięciach było najważniejsze, wydobywa ich specyfikę i odmienność. Ta w miarę obiektywna rekonstrukcja powinna być uzupełniona oryginalnymi fotografiami czy scanami.

W rozdziale dziewiątym Autorka zajmuje się interakcją symboliczną. Zwraca uwagę na druki ulotne, reklamy. W dobie zwrotu ikonicznego zabrakło, tak jak w poprzednim rozdziale, materiału ikonicznego. Tutaj opis, czasem subiektywny, nie jest wystarczający. Uwagi mam również do badania ankietowego związanego z interakcją w teatrze współczesnym. Przede wszystkim miesza się tu pojęcia interakcji i interaktywności. Pokutuje zaniedbanie wynikające z braku klasyfikacji i zakresu tych pojęć. Czym innym jest bowiem interakcja w czasie spektaklu teatralnego, a interaktywność wynikająca z wykorzystania nowych mediów czy działań użytkowników już w samym, nowym medium. Oprócz tego ankietę przeprowadzona wśród 56 osób nie jest miarodajna. Trudno wyciągnąć z niej wiążące wnioski. Raczej potraktowałabym ją jako pilotaż.

Część związana z wirtualnymi wspólnotami jest bardzo ogólna. Dotyczy raczej społeczności w Sieci, zaś wspólnoty związane z teatrem tańca są potraktowane bardzo wąsko. W tej części panuje bałagan i „wszystkoizm”. Powiązanie treści z ekotopem i oikologią nie jest w pełni uzasadnione. To raczej mnożenie pojęć i nadawanie im nowych, nie zawsze

uzasadnionych znaczeń. Dotyczy to także e- recenzji.

Jednym z celów pracy był opis spektakli interaktywnych. To cenna i ciekawa część bardzo skrupulatnie przedstawiona. Jest to swoista dokumentacja dokonań artystów. Taka dokumentacja i krytyczne omówienie spektakli zasługuje na pochwałę i wzbogaca wiedzę na temat teatru tańca współczesnego, tym bardziej, że nie ma takiej dokumentacji. Dla historii teatru tańca rzecz godna uwagi. Uzupełnieniem treści jest ikonografia z różnych spektakli.

Stosunkowo mało jest prac o publiczności teatralnej związanej z tańcem. Zmienia się bowiem relacja artysta - widz. Tu udało się wskazać na rzeczy nowe i właśnie interakcję, która jest czynna i bardzo dynamiczna. Jednocześnie to właśnie aktorzy uczą publiczność pewnych zachowań komunikacyjnych, a ona sama ewaluuj, nie bez trudności w odbiorze treści spektakli.

Ciekawy jest rozdział dziesiąty dotyczący publiczności teatralnej. Autorka zwraca uwagę na metamorfozę publiczności. Sprawnie przekazuje informacje historyczne, poświęcając jednak wiele miejsca nowym spojrzeniom na publiczność. Zgadzam się z tezą postawioną na stronie 349, że publiczność posiada moc sprawczą, gdyż współkonstytuuje spektakl. Teza ta jest wielokrotnie udowodniona, a analiza spektakli z opisem zachowania publiczności - wzorowa. To jeden z ciekawszych rozdziałów w dysertacji. Wnioski związane z emocjami w trakcie odbioru sztuki - z podziałem na emocje zaprojektowane i rzeczywiste są bardzo odkrywcze. Bardzo dobra analiza spektakli uzasadnia wcześniej wprowadzone tezy. Dodatkowo wprowadzono w kolejnym rozdziale rozważania o terapii tańcem współczesnym. Zapewne są one uzupełnieniem treści rozprawy, ale mam wątpliwości, czy powinny się znaleźć w treści dysertacji. Nie można bowiem opisać wszystkiego i zawsze należy dokonać sensownego wyboru.

Zakończenie pracy jest dość ogólnikowe.

Doktorantka nie ustrzegła się od uchybień językowych i stylistycznych. Wiele jest nieporadności językowych, wprowadzających osobisty ton Autorki, co przeszkadza w dyskursie naukowym. Zauważyłam też błędy literowe.

Konkluzja

Od rozprawy o charakterze naukowym wymaga się przede wszystkim zdyscyplinowanej konsekwencji, przejrzystości i jednolitości metodologicznej oraz wyraźnie określonych, precyzyjnie sprawdzalnych pod względem naukowym wyników poznawczych. Wymaga się również znajomości literatury i umiejętności, w mniejszym lub większym stopniu dyskusji naukowej. Większość tych wymagań udało się Doktorantce spełnić. Najslabsza jest część teoretyczna związana z definiowaniem pojęć.

Praca ma charakter monografii tematycznie odnoszącej się do interakcji i tańca współczesnego. Ważne jest również wykorzystanie interdyscyplinarnych teorii badawczych. Rozprawa doktorska uzupełnia badania w zakresie teatru, tańca współczesnego i publiczności. Obejmuje również badania śląskoznawcze, rzadko pojawiające się w opracowaniach w tej dziedzinie sztuki. Może być dla badaczy ważną lekturą. Dokumentacja i rzetelnie przeprowadzone opisy przedstawień są cennym materiałem dla naukowców. Warto opublikować wybrane części rozprawy, szczególnie te, które mają charakter dokumentu.

Pracę doktorską mgr Magdaleny Mikrut-Majeranek należy sytuować w kręgu nowych opracowań trudnej problematyki z zakresu sztuki, komunikacji i interakcji. Rozprawa ma charakter naukowy. Zastosowana metodologia i obszerne analizy, mimo uwag krytycznych, spełniają kryteria dysertacji doktorskiej. Po stronie zasług trzeba zapisać Autorce skrupulatność i precyzję w przedstawieniu dokumentacji związanej z tańcem współczesnym. Zdecydowanie słabsza jest znajomość bibliografii związanej z komunikacją i interakcją. Widzę też aplikacyjny charakter pracy i wykorzystanie jej w opracowaniach naukowych.

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty ocenianej rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Mikrut-Majeranek pt.: *Projektowanie interakcji za pomocą nowych mediów we współczesnym teatrze tańca* stwierdzam, że praca ta odpowiada warunkom określonym przez USTAWĘ O TYTULE NAUKOWYM I STOPNIACH NAUKOWYCH i wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

J. Zych - Borkowski

Katowice, 7.09.2017 r.